

THE IMPACT OF INDEPENDENT EDUCATION IN THE INFORMATION SOCIETY ON THE DEVELOPMENT OF SOCIETY

Saidabzalkhon A'zamkhonov

PhD student

National University of Uzbekistan

Tashkent, Uzbekistan

E-mail: saidabzalxon.azamxonov.94@bk.ru

ABOUT ARTICLE

Key words: Independent education, diversification, motivational, procedural, individualization, actuality, passivity, fundamental, innovation, interactive method, intellectual, management, training, immersion method, SIW, differentiation

Received: 14.04.25

Accepted: 16.04.25

Published: 18.04.25

Abstract: In this article, the author scientifically analyzed the fact that in the information age, students' independent education in the higher education system is one of the weakest points in higher education practice and one of the least studied problems of pedagogical theory, especially in relation to modern educational and methodological education. In this article, the author considers the orientation towards active methods of knowledge acquisition, the development of students' creative abilities, the transition from innovative education to individualized education, taking into account the needs and capabilities of the individual. He sheds light on the importance of independent education in labor skills in modern societies.

AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA MUSTAQIL TA'LIMNING JAMIYAT TARAQQIYOTIGA TA'SIRI

Saidabzalxon A'zamxonov

Tayanch doktoranti (PhD)

O'zbekiston Milliy universiteti

Toshkent, O'zbekiston

E-mail: saidabzalxon.azamxonov.94@bk.ru

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Mustaqil ta'lim, diversifikatsiya, motivatsion, protsessual, individuallashtirish, ktuallik, passivlik, fundamental, innovatsiya, interfaol metod,

Annotatsiya: Mazkur maqolada muallif Axborotlashgan davrda oliy ta'lim tizimida talabalarning mustaqil ta'lim olishlari, Shu bilan birga, mustaqil ish, uni rejalashtirish, tashkiliy shakl va usullari, natijalarni kuzatish

intelektual, menejment, trening, immersion usuli, SIW, differensiya

tizimi oliy ta'lim amaliyotidagi eng zaif nuqtalardan biri va pedagogik nazariyaning, ayniqsa, zamonaviy o'quv-uslubiy ta'limga nisbatan kam o'rganilgan muammolaridan biri ekanligini ilmiy tahlil etgan. Ushbu maqolada muallif bilimlarni o'zlashtirishning faol usullariga yo'naltirishni, o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishni, shaxsning ehtiyojlari va imkoniyatlarini inobatga olgan holda innovatsion ta'limdan individuallashtirilgan ta'limga o'tishni nazarda tutadi. Zamonaviy jamiyatlarda mustaqil ta'limning mehnat faoliyati ko'nikmalaridagi ahamiyatini yoritib bergan.

ВЛИЯНИЕ САМОСТОЯТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ НА РАЗВИТИЕ ОБЩЕСТВА

Саидабзалхан Аъзамхонов

Докторант Фонда (PhD)

Национальный университет Узбекистана

Ташкент, Узбекистан

E-mail: Sayabzalkhon.azamxonov.94@bk.ru

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Самостоятельное обучение, диверсификация, мотивационный, процессуальный, индивидуализация, актуальность, пассивность, фундаментальный, инновационность, интерактивный метод, интеллектуальный, менеджмент, обучение, метод погружения, СРС, дифференциация.

Аннотация: В данной статье автор научно проанализировал тот факт, что в информационную эпоху самостоятельное обучение студентов в системе высшего образования является одним из самых слабых мест в практике высшего образования и одной из наименее изученных проблем педагогической теории, особенно применительно к современному учебно-методическому образованию. В данной статье автор рассматривает ориентацию на активные методы получения знаний, развитие творческих способностей студентов, переход от инновационного образования к индивидуализированному обучению с учетом потребностей и возможностей личности. Он освещает значение самостоятельного обучения трудовым навыкам в современных обществах.

Kirish. Axborot texnologiyalari asri kelishi bilan o'z-o'zini ta'lim tobora ommalashib bormoqda. Ko'pgina tadqiqotchilar ta'kidlaganidek, ushbu tendentsiya, birinchi navbatda, post-sanoatdan axborotga ega bo'lgan shaxsning faoliyatini yetakchi faoliyat turi sifatida o'z zimmasiga olgan axborot jamiyatiga o'tish bilan bog'liq global o'zgarishlar bilan bog'liq. Ikkinchidan, zamonaviy bozor munosabatlari uchun o'z-o'zini tarbiyalashning ahamiyati ijtimoiy

harakatchanlik vositasi sifatida faoliyat yuritishida namoyon bo'ladi. Uchinchidan, o'z-o'zini tarbiyalash bir qator ijtimoiy guruhlar turmush tarzining ustuvor elementlaridan biriga aylanib, ularning jamiyat ijtimoiy tuzilmasidagi o'rni va o'rni o'zgarishiga hissa qo'shmoqda. Va nihoyat, o'z-o'zini tarbiyalash bu shaxsni va, natijada esa jamiyatni takomillashtirishning asosiy omillari va ko'rsatkichlaridan biri.

"O'z-o'zini tarbiyalash" tushunchasini ikki jihatdan ko'rib chiqish mumkin:

- nazariy ma'noda, shaxsning o'zi tomonidan boshqariladigan maqsadli kognitiv faoliyat sifatida;

- Amalda bu intellektual rivojlanishni jadallashtirish va kasbiy darajani oshirish maqsadida insonning ijtimoiy-madaniy tajribasini ongli ravishda rivojlantirish jarayonidir.

Shunga asoslanib, o'z-o'zini tarbiyalash, bir tomondan, shaxsni o'z-o'zini tarbiyalashning ajralmas qismi sifatida, boshqa tomondan, uzluksiz ta'limning asosiy uslubi – uzluksiz ta'lim vositasi sifatida faoliyat yuritadi.

Sotsiologik yondashuv doirasida o'z-o'zini ta'limni madaniy-ma'rifiy, kasb-hunar, ilmiy darajalarni yaxshilash bilan bog'liq bo'lgan va shaxsning ma'naviy ehtiyojlarini, shuningdek uning ijtimoiylashuvi va o'z-o'zini anglashga bo'lgan ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan kasblarni erkin tanlash bilan tavsiflovchi shaxs (ijtimoiy guruhning) erkin faoliyati turi sifatida ta'riflash zamonaviy tushunchaga mos keladi [1].

Yoshlarning o'z-o'zini tarbiyalashga sotsiologik yondashuv birinchilardan bo'lib N.I.Karev tomonidan taklif qilingan. U mustaqil o'rganish istagida axloqning yuqori darajasiga e'tibor qaratdi, chunki buning sababi haqiqatga bo'lgan fidokorona muhabbatdir. O'z-o'zini o'qitish va maktab ta'limining o'ziga xos xususiyati, uning fikricha, talabaning shaxsiyatini hisobga oladi. N.I.Kareev Rubakin bilan birgalikda kitobxonlikni o'z-o'zini tarbiyalashning asosiy texnologiyasi sifatida alohida ta'kidladi. Bu borada Rubakin [2] bir nechta muhim tavsiyalar ilgari surdi:

- o'z-o'zini tarbiyalash o'quvchi uchun albatta qiziqarli bo'lgan kitoblardan boshlanishi kerak, keyin birinchilari bilan tematik bog'liq kitoblarga o'tishi va shu bilan mavzuni o'rganishi kerak;

- Kitoblar kitobxonning bilimi, tayyorgarligi, mentaliteti va ma'naviy intilishlari darajasiga mos kelishi kerak.

Ushbu tavsiyalar rivojlanish davrida va bu Sovet davrida o'rta (um) ma'lumotga ega bo'lmaganlarga qaratilgan edi.

Ta'lim sotsiologiyasi sohasida tadqiqotchilar sifatida tanilgan Zborovski va Shuklinaning fikriga ko'ra, ta'lim paradigmalarida o'zgarish kuzatilmoqda, e'tibor ta'lim faoliyatidan o'z-o'zini tarbiyalashga o'tmoqda [2]. Ko'pgina professional guruhlar, shu jumladan yoshlar uchun o'z-o'zini tarbiyalash majburiy bo'lib qoladi. Zamonaviy sotsiologiyada o'z-o'zini tarbiyalash

muammosi murakkab va yetarlicha rivojlanmagan, aynan shu haqiqat o'z-o'zini tarbiyalashning turli jihatlariga bag'ishlangan va "o'z-o'zini tarbiyalash" konsepsiyasining talqinlariga bag'ishlangan adabiyotlarni belgilab beradi.

O'z-o'zini ta'lim ko'plab sabablarga ko'ra dunyo jamiyatlarining bilim uzatish tizimining inqirozi sharoitida tobora kuchaymoqda. Ular orasida avlodlar bo'shlig'i (raqamlashtirilmagan o'qituvchilar), o'quv qo'llanmalarining eskirgani, oliy o'quv yurtlarining moddiy bazasi tez eskirib bormoqda. Bunday sharoitlarda ta'lim va tarbiya amaliyoti yangi darajaga ko'tarilib, faqat ta'lim muassasalarining ixtiyoridan to'xtaydi. Ta'lim ko'plab axborot manbalari bilan to'yingan, asosiy ta'lim yukini Internet o'z zimmasiga olgan keng ijtimoiy axborot va ta'lim muhitida faoliyat yuritadi.

Internet maydoni doimiy ravishda to'ldirilib turadigan ma'lumotlar bazasi bilan turli xil ma'lumotlar uchun ulkan platforma bo'lganligi sababli, betartiblik mavjudligini sezmaslik mumkin emas. Bunday sharoitda insonning ma'naviyati azob chekadi, hayotdan ajralish, yolg'izlik istagi va Internetga botirilgan foydalanuvchilarning buzqlik moyilligi ko'rinishida ko'plab xarajatlar yuzaga keladi. Bunday qiyin vaziyatni faqat ma'rifat maqsadiga intilganlarga qutqara oladi.

Shunga asoslanib, o'z-o'zini o'qitish sohasini rivojlantirishning ikki yo'li mavjud: nazoratsiz (tashqaridan sezilmaydigan va zaif nazorat) va nazorat ostida (o'quvchi tomonidan ongli). Jamiyatning taraqqiyotning turli bosqichlarida o'z-o'zini tarbiyalash zaruriyatidan kelib chiqqan holda o'z-o'zini tarbiyalash ehtiyoji bilan oliy ta'lim devorlari ichida o'z-o'zini o'qitishning aniq shakllantirilgan mexanizmi yo'qligi o'rtasida qarama-qarshilik mavjud. Ta'lim muassasasi, shuningdek insonning etarli darajada rivojlanmagan sifati, masalan tashkilot, ijtimoiy harakatchanlik, kommunikativlik, iroda kuchi va boshqalar sifatida.

Jamiyat bir joyda turmaydi, u doimo o'z dinamizmi tufayli yangi talablar va voqeliklarni aytib turadi. Bu odamlarning ta'limi, ularning bilimlarini doimiy ravishda yangilab turish va hatto qayta tayyorlash qobiliyatiga tegishli. Biroq, ta'lim muassasalari o'z tizimlarini tez qayta qurishga moslashmagan, shuning uchun ular insonning barcha yangi ehtiyojlarini o'z vaqtida qondira olmaydilar. Raqobatbardosh fuqaro bugungi kunda doimiy ravishda o'z bilimlarini kengaytirishi, mahoratini oshirishi va malaka darajasini oshirishi kerak. Umr bo'yi o'rganish va rivojlanish uchun zaruriy shartlar maktablar va oliy o'quv yurtlaridan kelib chiqishi kerak, chunki ularning asosiy vazifasi insonni mustaqil ravishda voyaga yetgan hayotga tayyorlashdir.

O'quvchilarning o'z-o'zini tarbiyalash jarayonlari bilan o'z-o'zini nazorat qilish jarayonlari bilan uyg'unlashgan holda tahlil qilar ekan, Y. A. Zubok va V. I. Chuprovlar ta'limni modernizatsiya qilish bilan nazarda tutilgan o'z-o'zini o'qitish vaqtining ko'payishi yoshlar tomonidan bo'sh vaqt sifatida qabul qilinib, samarasiz foydalanilayotganini ta'kidlaydilar [3].

Ushbu olimlarning tadqiqotlariga ko'ra, o'z-o'zini belgilash va o'z-o'zini anglash jarayonlari yoshlarni xavfli qarorlar qabul qilishga undamoqda.

O'z-o'zini ongli ravishda tarbiyalash o'z-o'zini tarbiyalash – doimiy o'zgaruvchan zamonaviy ta'lim jarayonlari sharoitida mustaqil o'rganishga tayyorlik va qobiliyatini shakllantirishga yordam beradi [4]. Kompetensiya quyidagilarni o'z ichiga oladi: o'z-o'zini tarbiyalash faoliyatining o'z rivojlanishi uchun ma'nosini topish; o'z yutuqlari natijalarini munosib baholash qobiliyati; irodali fazilatlar; mustaqillik; o'z kuchini tiklash qobiliyati; yangi imkoniyatlar va resurslarni bilish va qabul qilish; o'z-o'zini tarbiyalash usuli va texnologiyalarini bilish; ularni amalga oshirish uchun ko'nikmalarga ega bo'lish.

Jamiyatdagi eng ijtimoiy faol guruh – bu yoshlar, chunki bu yoshga innovatsiya, ochiqlik, ijodkorlik, o'zini anglash istagi kabi fazilatlar kiradi. Shu sababli yoshlar zamon tendensiyalariga tez moslashib, zamonaviy texnologiyalarning jadal rivojlanishi bilan birga harakat qilishga harakat qilishadi. Internet muayyan ko'nikma va qobiliyatlarni rivojlantirish uchun axborot-kommunikatsiya maydoni sifatida faoliyat yuritayotganidan e'tiborga olinsa, yosh fuqarolarning yangi ma'lumotlarni tezda o'zlashtirish qobiliyati ularni eng talabchan va raqobatbardosh qiladi. Shunday qilib, ular shartli ravishda raqamli avlod deb atash mumkin bo'lgan maqomga ega bo'lishadi.

Yuksak hayot sifati bilan munosib kelajakni ta'minlash uchun shaxs zamonaviy voqelikka moslashish uchun mutlaqo yangi mexanizmlarni o'rganishi kerak. Yoshlar bu vazifani o'z intellektual kapitalini boshqarish mahorati bilan yechishlari mumkin, bu esa ularga ijtimoiy harakatchanlikni oshirish va ijtimoiy hayotga eng samarali moslashish imkonini beradi. Biz, albatta, o'z-o'zini tarbiyalash haqida gapiryapmiz [5].

O'z-o'zini tarbiyalashning an'anaviy shakllari va usullari, ya'ni adabiyotlar o'qish, ma'lumot to'plash uchun Internet-qidiruv tizimlaridan foydalanish, ma'ruzalarni tinglash yoshlarning ortib borayotgan ehtiyojlarini to'liq qondira olmaydi. Onlayn kurslar to'plamini o'z ichiga olgan masofaviy ta'lim bugungi kunda alohida ahamiyatga ega. Axborotni taqdim etish turli xil prezentatsiyalar, grafiklar, diagrammalar, rasmlar, jadvallar va boshqa ko'rinishda amalga oshiriladi, bu esa materialni tezroq o'rganishga yordam beradi.

Xulosa. O'z-o'zini tarbiyalash manbai sifatida faqat internet texnologiyalaridan foydalanish ziddiyatli va noaniqdir. Internet resurslari orqali bilim olish ham ijobiy, ham salbiy. Bunday holda insonning asosiy zaruriy fazilatlaridan biri iroda bo'lib, u insonga turli xil keraksiz ma'lumotlar va reklamalarni e'tiborsiz qoldirishga imkon beradi. O'z-o'zini tarbiyalash jarayonida Internetga murojaat qilish yana bir xavfli nuansga ega: ma'lumot asl nashrda mavjud bo'lgan narsalarni sezilarli darajada buzilishi yoki hatto zid bo'lishi mumkin. Ushbu faktlar, albatta, ta'lim sifatini pasaytiradi Internet resurs orqali. Shu bilan birga, ushbu o'z-o'zini tarbiyalash uslubining ijobiy

tomoni muhim afzalliklarga ega, bu Internet resurslaridan foydalanganda har bir talabaning kognitiv ehtiyojlari, shaxsiy moyilliklari va yoshi va psixologik xususiyatlari imkon qadar hisobga olinishida ifodalanadi. Talaba ma'lum bir muammoga qancha vaqt va kuch sarflashini tanlash huquqiga ega.

Insonning o'tmishdagi va hozirgi imkoniyatlarini taqqoslaganda, shubhasiz, hozirgi zamon etakchi o'rinda. Agar o'z-o'zini tarbiyalash qobiliyatini resurs sifatida ko'rib chiqsak, unda kasbiy va shaxsiy o'z-o'zini belgilash samaradorligiga, shuningdek, hayotning istalgan sohasida o'z-o'zini tarbiyalash uchun kompetentsiyalarni shakllantirishga ta'sir ko'rsatish imkoniyatiga egamiz. Shunday qilib, o'z-o'zini tarbiyalash jarayoni shaxsning etukligi, rivojlanish vazifalari va hayotning ma'no-mazmuni darajasiga bog'liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Brzezinski Z. Ikki yosh orasida. Amerikaning Technetronic davridagi roli. N. Y, 1970 y 27 bet.
2. Curtiss, Andrew. 1984 Redux: Big Brother uchun salom ayting, AQSh, Autor- House, 2011. 317 bet.
3. Axborot jamiyati mafkurasining paydo bo'lishi. 1999 y 30–35 bet
4. Arefyev B. A. Axborot jamiyati tushunchasi. 2014 y 54–56 bet
5. Bagirova K. E. Axborot jamiyatidan bilim jamiyatiga o'tadi. 2015. No6. Pp. 29-35 bet